

rei infinitæ, quia res infinita consistit in omni perfectione, forma autem finita est limitata ad certum perfectionis genus. Unde fieri potest illa deductio, quia ad representandum objectum tantæ perfectionis requiritur species proportionatæ perfectionis, ergo ad perfectius objectum perfectior species, ergo representatio eujuscumque finitæ speciei semper habere potest objectum adæquatum proprium finitum, ergo non potest representare objectum infinitum nisi sit infinita.

9. Secundo, quia Deus esse suum est et actus purissimus, species autem creata necessario esse debet valde materialis et composita, quia recipi debet in subjecto creato et proportionari illi, ergo non potest natura sua assimilari per se divino esse. Unde argumentor tertio, quia species intelligibilis esse debet vel immaterialior, vel æque immaterialis, ac objectum representatum, quia debet illud continere in esse representativo, seu intelligibili et hac ratione non potest materialis species representare angelum, prout in se est, sed nulla species creata potest esse tam immaterialis, sicut Deus, imo magis ab illo distat, quam species corporea ab angelo, ergo. Quarto species intelligibilis et objectum sunt ejusdem rationis saltem in esse representativo, ut patet de albedine et de specie ejus, nam propter hanc causam potest species propriam cognitionem objecti generare, sed nulla res creata potest sub aliqua ratione esse ejusdem speciei cum Deo, seu (ut Cajetanus ait) non potest esse suum esse, etiam in esse representativo, quia etiam ut sic est quid creatum, ergo.

10. Quinto argumentantur alii ex D. Thomæ 3, contra Gentes, capite 49, quia talis species esset comprehensiva Dei. Probatur sequela, quia species procedit ab objecto naturaliter, tanquam naturalis similitudo ejus, ergo representat, quantum est de se, objectum adæquate, ergo comprehensive. Nec refert, si dicas hanc speciem procedere a Deo libere: tum quia libera emanatio videtur repugnare cum naturali representatione, tum maxime, quia quamvis demus libere fieri a Deo, tamen necesse est, ut talis fiat, qualis esset si naturaliter procederet, ut possit naturaliter representare. Sexto, talis species ex natura sua esset sufficiens principium ad beatificandum hominem, hoc autem videtur repugnare creaturæ, quia nihil potest beatificare hominem, nisi Deus ipse. Adduntur denique alia leviora argumenta, quale est illud, quod species de se est indifferens ad representandam rem præsentem vel absentem. Et illud,

quod talis species, cum esset finita, posset esse connaturalis angelo, vel etiam posset esse substantia, quia non est verisimile aliquod accidens posse esse similius Deo, quam sit substantia. Alioqui illa species esset perfectior imago Dei, quam angelus, vel anima rationalis.

11. *Vera conclusio.*—Nihilominus dicendum censeo, posse Deum efficere speciem intelligibilem, per quam intellectus creatus possit illum clare videre. Ita opinantur omnes, qui tenent dari beatis nunc hujusmodi speciem, ut retuli capite præcedenti. Præsertim Scotus 4, dist. 49, qu. 11; Aureolus apud Capreolum ibi qu. 5; Richardus ibi art. 3, q. 1 et in 3, dist. 14, art. 1, quæst. 3. Ratio hujus assertionis est, quia nulla contradictionis implicatio, vel repugnantia in hoc invenitur, quod ita ostendo. Quia vel hoc repugnat propter representationem, seu similitudinem vel propter efficientiam: neutrum dici potest, neque radix repugnantiae hæc inventa est, nec videtur facile excogitari posse; ergo ex nullo capite repugnat. Circa majorem propositionem divisi sunt Thomistæ. Quidam enim ponunt totam repugnantiam in efficientia, quia existimant non repugnare qualitatem creatam esse formalem similitudinem, seu imaginem intentionalem Dei, prout in se est. Alii vero repugnantiam ponunt in similitudine. Probatur ergo prior pars de similitudine, quia de facto datur in beatis expressa similitudo Dei, quæ est verbum, ut capite præcedenti ostensum est. Ergo ex parte similitudinis non potest repugnare species impressa.

12. *Responsum.*—*Refellitur.*—Respondent alii, in hoc esse majorem repugnantiam in specie intelligibili quam in verbo, vel actu, quia si species intelligibilis representaret objectum, deberet representare adæquate, atque adeo comprehensive, quia manaret immediate ab illo: actus autem, seu verbum non est necesse, ut adæquate representet, quia manat immediate a potentia et lumine. Sed hæc ratio nullius momenti est, quia imprimis hæc species non manaret ab objecto, ut ab agente naturali, sed ut ab agente libero, ergo non oportet esse adæquatum objecto, sed actui, propter quem datur, juxta sapientem dispositionem liberi agentis infundentis illam. Exemplum evidens supra positum est de specie infusa inferiori angelo ad videndum superiorem, quam non oportet esse comprehensivam, quia Deus qui illam infundit, dat illam proportionatam virtuti intelligentis. Unde talis species naturaliter representat objectum, quamvis libere procedat ab agente, quid enim repugnat naturalem si-

similitudinem, eujuscumque ordinis vel similitudinis sit, libere ab agente imprimi vel fieri? Nam imago facta ab artifice representat naturaliter, seu per naturalem similitudinem, licet libere facta sit.

13. *Effugium.*—*Eneratur.*—Respondent vero alii ad exemplum adductum speciem superioris angeli existentem in inferiori de se esse comprehensivam objecti, licet angelus habens illam non possit illa uti secundum totam representationem ejus, ex defectu virtutis suæ. At hoc sine fundamento dictum est, nam species datur commensurata virtuti intelligendi et actui, ad quem ordinatur, ergo non est, cur angelo inferioris virtutis detur species sufficiens ad actum impossibilem tali virtuti. Item cur magis repugnat, dari speciem representantem naturaliter et non comprehensive, quam dari actum, visionem seu verbum eodem modo representans objectum, prout in se est et non comprehensive? Nam ex parte agentis non potest assignari repugnantia, ut dictum est. Quinimo quamvis objectum imprimens speciem naturaliter ageret, non esset necessarium ut imprimeret illam adæquatam et comprehensivam, sed juxta recipientis capacitatem seu dispositionem, nam actio agentis sæpe limitatur ac definitur ex dispositione recipientis et objecta etiam sensibilia fortius et efficacius imprimunt speciem in potentiam melius dispositam, igitur ex hac parte nulla est repugnantia.

14. *Alia evasio.*—Unde tandem alii negant, dari posse qualitatem representantem Deum, prout est in se. Et consequenter negant visionem beatificam esse hujusmodi similitudinem, nec talem similitudinem expressam esse necessariam ad cognoscendum. Sed contra hos imprimis faciunt omnia, quibus supra probavimus dari verbum in beatis et de ratione notitiæ seu cognitionis esse, ut representet. Deinde insto interrogando, de qua similitudine loquantur, an de propria similitudine pertinente ad propriam relationem, quæ fundatur in unitate ejusdem formæ vel de similitudine representationis quæ magis pertinet ad relationem mensurati et mensuræ. Si de priori sermo sit, verum est inveniri non posse in re creata respectu Dei, unde tam repugnat speciei impressæ, quam expressæ. Imo in universum falsum est, vel speciem intelligibilem, vel verbum aut actum cognoscendi esse hoc modo similitudinem objecti, ut per se notum est, quia species, quas habet unus angelus de aliis, non conveniunt cum illis in formali natura, ut possint cum illis habere relationem similitudinis in unitate fun-

datam, idemque fere est de omnibus aliis speciebus intentionalibus, ut statim dicemus. Si vero sit sermo de similitudine posteriori, scilicet solius representationis, falsum est non reperiri hanc in actu cognoscendi multo magis, quam in specie, ut supra probatum est. Et sine ulla causa diceremus, necessarium esse, ut species impressa representet effective, nisi in ipsa expressar epræsentatura esset formaliter, quia et ipsa species non est nisi propter actum et non aliunde colligimus hanc representationem nisi ex his quæ in ipsis actibus cognoscendi experimur. Quod recte explicavit Anselmus in Monologio, cap. 31, dicens: *Cum cogito notum mihi hominem absentem, formatur acies cogitationis meæ in talem imaginem ejus, qualem illam per visum oculorum in memoriam attraxi, quæ imago in cognitione verbum est.* Ex similitudine ergo representativa actualis cognitionis intelligimus speciem impressam suo modo esse imaginem: Ergo ex hoc capite non potest repugnantia assignari.

15. *Responsum Soti.*—*Refutatur.*—Venio ad aliud membrum de efficientia. Nam imprimis Sotus supra docet, quamvis dari possit similitudo, quæ formaliter beatificet, non tamen quæ effective: quia similitudo effectiva esse debet immaterialior objecto, non tamen id necesse est dicere de similitudine expressa seu forma beatificante. Sed hoc mere gratis dictum est. Primo, quia nulla ratio est, ob quam similitudo impressa debeat esse immaterialior quam expressa: quia tota perfectio et ratio similitudinis impressæ est propter expressam, ergo satis est, quod sit illi proportionata. Item, cur magis species impressa debet superare vel adæquare objectum in immaterialitate, quam expressa, cum non minus representet objectum verbum ipsum quam species? Deinde simpliciter falsum est, speciem intentionalem necessario esse debere immaterialiorem in entitate sua quam objectum, ut manifeste constat in specie, quam inferior angelus habet de superiori, per quam illum intuitive et quidditative cognoscit, prout in se est, et tamen illa species non est immaterialior objecto suo. Quod probatur, quia species illa recipitur in angelo inferiori, ergo commensuratur ei in subtilitate et immaterialitate, quia quod recipitur, ad modum recipientis recipitur et proprietas est accommodata naturæ, cui inest, sed angelus inferior non est immaterialior superiori, imo est imperfectior, ergo. Quocirca, quamvis respectu materialium objectorum species intelligibilis semper sit immaterialior, quia talia objecta in se solum sunt

intelligibilia in potentia et per species fiunt intelligibilia in actu: respectu tamen objectorum spiritualium quæ ex se sunt actu intelligibilia, non oportet species intelligibiles esse immaterialiores, quia non dantur ad elevandum objecta ad superiorem ordinem, sed solum ut suppleant vicem illorum vel reddant illa accommodata personis intelligentibus.

16. *Torres alia responsio.*—*Non admittitur.*—Aliter respondet Torres, 1 p., qu. 39, art. 1, circa finem. Sicut dari potest qualitas creata sanctificans hominem formaliter, non tamen effective, quia hoc est proprium Dei, ita posse dari qualitatem beatificantem hominem formaliter, non tamen effective, efficientia propria et connaturali, de hac enim est sermo. Et hinc concludit, posse dari similitudinem formalem Dei, non tamen impressam, quia illa tantum beatificat formaliter, hæc autem beatificaret effective. Sed hæc responsio imprimis non ostendit rationem repugnantiam, neque exemplum, quod adducit, est ad rem. Si enim aliquid valeret, etiam probaret non posse dari lumen gloriæ, quod sit principium connaturale efficiens visionem beatam, quia non potest dari simile principium efficiens gratiam sanctificatam. Et idem argumentum fieri potest de actu et habitu charitatis, qui suo modo sanctificant et beatificant. Differentia ergo solum est, quod respectu actus secundi, qui ex natura sua pendet effective a potentia creata, potest dari aliquod principium connaturale per modum actus primi. At vero respectu ipsiusmet actus primi per se infusi non datur aliud principium, quia neque est alius actus prior illo, a quo manet, neque etiam potest fieri a suo simili, quia nullus habitus est effectivus alterius habitus similis, nec denique fieri potest per actus ab ipso manantes, ut latius in materia de Gratia tractatur. Denique retorqueri potest argumentum, quia eo modo, quo sanctificatio nostra fieri potest per actus secundos, dari potest principium creatum efficiens nostram sanctificationem.

17. *Evasio Ferrarii.*—Aliter vero respondet Ferrarius 1, contra Gentes, cap. 53, dicens, posse quidem dari qualitatem creatam quæ sit formalis similitudo Dei, tamen necessarium esse ut huiusmodi similitudo immediate procedat ab ipsa essentia Dei, quia nulla res creata potest conferre propriam similitudinem Dei, nisi Deus ipse. Et ideo potest dari species expressa Dei, manans ab ipsamet essentia Dei unita per modum speciei, non tamen manans ab specie creata. Quod si dicas, etiam speciem creatam esse immediate a Deo. Respondet non satis esse,

quia illa posita oporteret speciem expressam non esse immediate a Deo, sed ab hac specie creata: et hæc, inquit, est repugnantia.

18. *Rejicitur.*—Sed si quis recte consideret, hæc solum est petitio principii et repetitio quædam propriæ assertionis, quia in eo, quod sumitur, ut impossibile, nec ostenditur, nec potest ostendi aliqua ratio repugnantiam. Quia si non repugnat, dari creatam similitudinem Dei ex parte formalis representationis seu assimilationis, cur repugnabit huiusmodi similitudinem immediate procedere ab alia sibi proportionata et ejusdem ordinis, tanquam a principio proximo cum concursu proportionato Dei et aliorum principiorum. Respondet Ferrarius ex specie impressa et expressa compleri perfectam representationem et ideo non posse utramque simul esse creatam. Sed hoc frivolum est. Quia illæ species non componunt unam formam vel representationem, sed sunt diversarum rationum una in habitu seu actu primo, altera in actu secundo et ideo ex utraque non sit una perfectior representatio, quæ excedat representationem solius speciei expressæ intensive (ut ita dicam). Nulla ergo est illa repugnantia, neque, ut existimo, assignari potest. Et ideo divus Thomas nunquam illam posuit in efficientia neque in emanatione unius similitudinis ab alia, sed in hoc quod non potest dari qualitas creata, quæ sit propria similitudo Dei. Unde generaliter contra hanc sententiam sic possumus concludere, quia visio, lumen et species servant inter se proportionem, ergo sicut datur lumen superioris ordinis, quod ex parte potentiam potest esse principium visionis, ita potest dari species quæ ex parte objecti sit principium ejusdem visionis ejusdem ordinis cum illa et commensurata illi.

19. *Ad argumenta.*—Præterea ex argumentorum solutionibus clarius constabit nullam in hoc negotio esse repugnantiam. Ad primum de infinitate Dei respondetur, sicut potest dari lumen et visio Dei infiniti, non tamen infinite visi, ita posse dari speciem ad videndum Deum infinitum, non tamen infinite et ideo non esse necessarium ut talis species sit infinita magis quam visio vel lumen: nam hæc tria servant inter se proportionem. Neque ex deductione ibi facta colligitur infinitas, nisi tantum secundum quid et objectiva, vel ad summum quod talis species sit altioris ordinis, sicut dictum est de visione et dicitur de lumine.

20. Ad secundum respondetur, rem, quæ est suum esse per essentiam, representari posse per formam, quæ in ratione entis non

habeat essentialiter existere: aliud enim est esse suum esse; aliud representare, ut patet aperte in ipsa visione beata, quæ non essentialiter existit et tamen representat eum, qui essentialiter existit. Ad tertium cum infertur, quod talis species esset immaterialior Deo, negatur consequentia, quia sufficere posset species ordinis divini, talem autem dari non esset inconveniens, sicut non est hoc inconveniens in visione et lumine: nam satis est, quod species sit ejusdem ordinis et immaterialitatis, cujus est lumen et visio, quia (ut dixi) illis debet proportionari. Et sic respondetur ad exemplum ibi adductum de specie materiali, quæ non potest representare angelum. Nam si quid valeret, eodem modo procederet de actu et lumine, quia per actum materialem non potest videri angelus, prout in se est et tamen minus videtur distare in perfectione actus materialis ab angelo, quam actus creatus a Deo. Sicut ergo hic respondemus, magis distare in perfectione entis, non tamen in latitudine objecti et actus seu potentiam, quia objectum spirituale omnino est extra latitudinem potentiarum et actum materialium, non vero extra latitudinem objecti potentiam creatæ spiritualis et actum ejus, ita cum proportionem dicendum est de specie intelligibili, quia hæc commensuratur actui et potentiam et respicit idem objectum.

21. Ad quartum negatur, speciem et objectum esse ejusdem rationis specificæ, vel univoce in aliquo esse reali, sed tantum convenire in virtute agendi, quatenus species datur, ut loco objecti efficiat et in ratione representandi, quatenus representat rem, prout est: ostensum est autem, ex hoc capite non repugnare dari speciem Dei. Ad quintum de comprehensione negatur sequela, de qua jam satis dictum est. Ad sextum, jam ostendi, nullum esse inconveniens, quod detur homini aliquod principium creatum beatificans illum effective, quamvis solus Deus beatificet objective et effective, etiam ut primus auctor et præcipua causa beatitudinis.

22. Reliqua argumenta nullius momenti sunt: nam licet in objectis, quæ non includunt essentialiter existentiam, species, quæ est principium cognoscendi illa quidditative, abstracta a præsentia et absentia, seu cognitione abstractiva et intuitiva: tamen in specie Dei non esset hoc necessarium, quia existere est de essentia Dei et ideo talis species necessario esset principium visionis intuitivæ. Nec sequitur, quod possit esse connaturalis angelo, quia

licet esset finitæ perfectionis, tamen esset altioris ordinis, sicut dictum est de visione et lumine. Et ideo etiam non sequitur, posse talem speciem esse substantiam. Quin potius nec respectu objecti creati sequitur, quod una substantia possit esse species ad representandam alteram, ut constat ex materia de angelis. Denique non sequitur, talem speciem esse perfectius ad imaginem Dei, quam animam rationalem, vel angelum, quia hæc ratio imaginis attenditur secundum formalem et essentialem convenientiam in forma, seu natura, anima autem et angelus conveniunt cum Deo in gradu substantiæ intellectualis, quam convenientiam non haberet illa species, sed solam vim effectivam representandi intentionaliter. Nulla est ergo sufficiens ratio, quæ ostendat hanc implicationem contradictionis, cum omnes adductæ facile solvantur. Et eodem modo solvi possunt aliæ quæ circumferuntur, quia omnes possunt applicari ad lumen et visionem et in eis deficere invenientur.

CAPUT XIV.

UTRUM INFUNDATUR LUMEN GLORIÆ VIDENTIBUS DEUM.

1. Ratio dubitandi oritur ex dictis, nam ad efficiendam visionem sufficit intellectus cum specie, seu objecto: sed ostensum est, intellectum habere efficientiam et Deum concurrere per se ipsum, ergo nihil aliud est necessarium. Probatur major, quia in intellectione duo sunt, scilicet quod sit intellectio: et hoc habet ex eo, quod est a potentia intellectiva: et quæ sit talis intellectio; et hoc habet ab objecto, ergo hæc duo sufficiunt, quia non est in effectu tertia aliqua ratio, ob quam requiratur tertium aliud principium, quod vocetur lumen. Et confirmatur, quia posito quocumque lumine tam improportionata manet potentia ad videndum sicut sine illo, quia tam distat infinite a Deo, ergo superflue ponitur.

2. *Prior sententia.*—Suppono, per lumen gloriæ nos intelligere qualitatem creatam et habitum, ac virtutem intellectualem supernaturalem, et per se infusam intellectui, qua redatur proxime potens et habilis ad videndum Deum. Quo sensu non defuerunt theologi, qui negarent huiusmodi lumen de facto infundi beatis. Quam sententiam plane docere videtur Durandus 4, d. 49, qu. 2, et Aureolus, quem ibi refert Capreolus, quæstione 4, et in eam propensus est Scotus in 3, d. 14, quæstione 2,